

Kemény Ferenc fordításai**Welhaven, Johan Sebastian**

Norvég – 1807-1873

ŐSZI DAL

Szállnak a hattyúk
zordon erdők sorján,
mélyen alattuk
tengert szánt az orkán,
villog felettük csillai fénye, reptük
déli virány fele tart.

Hattyú ha lennék,
nem repítne szárnyam,
csak lepihennék
sűrű fenyves-árnyban;
legszebbik álmom csak itthon találok,
csillagom délre nem int.

Gyermeki vágyom
itt dalolt a völgyben,
zsenge virágom
itt telet a földben,
itt lelem nyugtom,
szárnyam ha lecsuktam
fészkemre, szenderedőn.

Álmaim lesznek,
bennük liljom nyílik,
körbepesnek
tavasszal a villik;
porhüvelyemből
kertjük dísze zsendül,
életre kelt mosolyuk.

Wergeland, Henrik

Norvég – 1808-1845

SZERENÁD

Ó édes éj, szép napnak szelleme,
tudom, vidámmá hangol lantzene,
mélysebes némaságotat bejárja
szerelmi mélabú melódiája.

Csillagsugarhoz illik mór románc,
nappal világa kék s arany zománc,
de jobban hat ezeknél szívre holdad:
képet mutat, szent áhítatba holtat.

Ily éjtszakán, ha hold világa kel,
s minden kövön márványszín árad el,
midőn a víz ezüst tükröt ragyogtat,
s fátyol fed erdőt, némát, elhagyottat.

Ily éjtszakán azt véli a szegény,
hogy oly erős mint túlvilági lény,
hogy megleli rég óta űzött kincsét;
rab hús repkénynek képzele bilincsét ...

Ily éjtszakán a szende lánykebel
halk, távoli sóhajnak tárva fel;
vágy sóhajának nyílik szűzi szentély,
vágyó kebelbe rejti azt a szent éj.

Paludan - Müller, Frederik

Dán – 1809-1876

Táncmuzsika

Nézd, a kéklő tiszta égen
az arany nap hogy derül.
Nézd a felleget, a légben
gyors madárként hogy repül.
 Halld az ének
 zengzetének
 tünde hangját,
mely a berken most suhant át –
mind e víg kedv elmerül.

Nézd rózsá vérvirágát,
mely kinyílt a hó napon:
lágyszírom körüli ágát,
koszorút a falra fon,
 s míg; nem szárad ,
 illat árad
 szét, a légben . . .
Rózsá, fény, s pír gazdag éke,
pompád nemsokára rom:

Húny az est bíbor sugára,
hazatér a napkirály
és az éj palástja tárva,
a szép hold az égbe száll.
 Ezer sóhaj,
 sóvár óhaj
 száll a mennybe,
csillagfényes végtelenbe -
vár rá éjki fagyhalál.

Lépj be: víg muzsika zendül,
a terem pompába vont,
ifjú párok tánca lendül,
vidám bálfüzérbe font.

 Megremegnek
 büszke keblek
 vérben forrva,
nem borul árny a mosolyra
majd letörli még a gond.

Nézd amott a karcsú szépet,
a tündér igézetet:
párja táncra hozzalépett,
s rá hő, pillantást vetett.

 Szíve dobban
 most titokban,
 kint nem ismer,
s végre már szeretni is mer –
előbb-utóbb megreped.

És az ujjongó danában
most az idő énekel
- Ifjak voltunk hajdanában
így a vének hangja kel.

 – Ifjú fényünk,
 szép reményünk
 hova lettek?
Most szerettek, majd feledtek,
s mint mi, épp úgy múltok el.

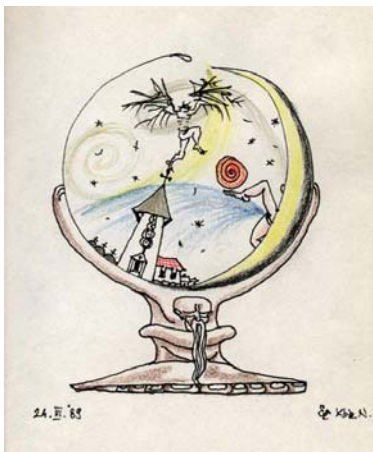
Rydberg, Victor

Svéd – 1828-1895

Lucanus haláléneke

Azért halni, mi éltünknek értelmet ad,
az szép halál, mint marathóni hősöké.
Néro ítéletére halni kínpadon,
emily hírt hagyva: „Néronak barátja volt”,
ez több mint kínhalál – szégyen, amit
magam szereztem s amit az sem mos le, hogy
kín oltja ki egyszerre éltem s énekem.
Ki Hades örvényének immár szélén áll,
be mássként látja életünknek útjait:
Caesar trónja előtt el merem zengeni,
respublicáért mint harcolt Cato – de hát
rabvállakon nyugvó szabadság volt, miért
ő harcolt. Gyávaság: szívem sugallata
szerint kétségbeesett, vad éneket
kellett volna dalolnom utcán és teren:
Testvéreim, rabszolgák, fel: élet-halál-
harcra fel, Spartacusnak örökösei,
hogy utódotok, mindenki szabad legyen!
S ha kínhalál lett volna költőkoszorúm?
Azért halni, mi: éltünknek értelmet ad,
az szép haláli mint marathóni hősöké!
Most csak a hóhér munkájának ütemét,
a kinnak lomha ritmusát követhetem,
míg dalolok e szennyben tetszelgő világ,
e nagyság álorcáját hordó aljasok
iránti gyűlöletet, dühöt, megvetést.
S dalom, midőn elnémul, legelső szabad
dalomként némul el, mert e költőkebel,
mely eddig hazugság fojtó legével élt,
atlétamellé válik izzó húrjain,
melyek pattanni készek, eldalolja most
az önvád énekét - azért, mert épp magam
vertem eddig bilincsbe géniuszomat.
Szemem sötétül, elhal lassan énekem:

halljátok meg, nyomomba lépő dalnokok:
 Ám zengjetek a gyötrött szíveknek vigaszt,
 de minden sorotokban izzó vas legyen,
 rab lelkeket égessen bélyege!
 Minékünk ez a hóhérmunka, irgalom,
 akár rablánc díszünk, akár szenátori
 toga, akár talán császári diadém.
 A hisztriók lantján hadd szóljon Lesbia,
 Delia, Lydia, Chloris vagy Korydon:
 te úgy zengj, mint a názáreti népvezér;
 azt hogy első lesz, ki utolsó volt máig,
 Astrea országát zengd, elnyomottakat
 hívj új, igazságos Rómát építeni
 e gyalázatos Róma szennyes romjain;
 s miként a názáreti népvezér, te is
 büszkén, szilárdan vedd a gúnyt s a kínhalált!
 Mindenki rab - a Stoa bölcse mondta így -
 ki önmagának, sorsának nem lett ura.
 Rab voltam,- későn bár, szabad vagyok,
 s ez intellemmel lehelem ki lelkemet:
 Előre, szabad költő, te, az emberfaj,
 a nép szolgálatának bajnoka! Dalolj
 nyomorban, kínban, s halj ha kell mártírhalált!

László Ervin Járkáló rajza

Ibsen, Henrik

Norvég – 1828-1906

Egy szál vízililiommal

Mit hozok drágám, ma néked?
Szúzi vízililjom-éket.
Csendes tó színét befödte,
május álmatag szülötte.

Nos, magadtól el ne úzzed,
mellsokrul ruhádra tűzzed:
kebled így látom majd tónak,
liljomkelyhet ringatónak.

Tó színén, drágám, szerelmes
álmot szóni veszedelmes!
Szörnyeteg lappang a mélyben –
liljom ring a sík sekélyben.

Kebleden, drágám, szerelmes
álmot szóni veszedelmes:
liljom ring a sík sekélyben –
szörnyeteg lappang a mélyben!

Bjørnson, Bjørnstjerne

Norvég – 1832-1910

Első szerelem

Az első csók varázsa
olyan mint erdőn, halkan
vagy vízen kélő dallam,
mint hunyó nap parazsa.
Mint hegyi pásztor kürtje
a percek úgy dalolnak,
s az ember elmerülve
a természetbe olvad.

Honvág

A dalom hazasír:
hazavárjon a sír!
Hazavon
az a hon,
hol születtem, a föld
– ege kék, füve zöld –
ha talál
a halál.

Higgyem halva: való
hogy a szív csupa jó,
hogy a kín, hogy a bűn
síromon tova tűn,
hogy a szélfuvalom
tovakapja dalom;
s ki tagad,
befogad

Jacobsens, Jens Peter

Dán – 1847-1885

Szerelem

Aranysámfán selyemcipő:
Enyém e drága nő,
enyém ez édes, drága nő:
Nincs a világon oly szép, oly jó,
mely véle felér.
Mint déli nap, mint északi hó,
oly tiszta fehér.
De az én, egemben földi öröm van,
és lángol a hó.
Nyár vérrózsája nem oly tüzes,
mint két szeme csillogó!

Hamsun, Knut

Norvég – 1859-1952

Virágos sziget

Partmenti szigetre
siklik a sajka,
szirt a sziget, de
zöldek a partok.
Senki szemének
nől a virága,
döbbenve nézi
az odatartót.

Gripenberg, Bertel

Svéd – 1878 -1947

Hóvihar

Szállj, tél vihara havas úton,
csapáson, szikla tövén,
seperd a havat a vasúton,
tűnjön el a barázda, sövény:

Remegve várjon a tarló,
száguldd be hegyek vadonát,
takard be a gyenge, a gyarló
vándornak lába nyomát.

Takard be a bút, a szerelmet,
a harc, harag fedve legyen,
a bánatra hints puha pelyhet,
ne lássa meg emberi szem!

Tűnjön minden tova, rejtve
legyen árok mélyín a nyom;
bocsájtva, törölve, felejtve
panasz, emlék, név, siralom!

Øverland, Arnulf

Norvég - 1889-1968

Mindent túlél a nép

Kardunk nem volt nekünk,
inkább hittük a békét,
munkát, ész bölcsességét,
s hogy szép az életünk.
Nem hittük, hogy tűzvész s gyilok
valaha újra hatni fog.
Azt hittük, végül is győz
az értelem s a jog.

Pajzst sem vettünk elő
veszélyt sehol se láttunk
(hisz mindenki barátunk -),
s rántört a nyers erő.
Egy éj borzalma ránkfagyott,
úgy ébredtünk fel mint rabok.
Barátunk volt mindenki,
s mindenki elhagyott.

Vívott a kis csapat
a tankdivíziókkal,
a légi légiókkal,
míg alul nem maradt.
Ki ver vasat vagy túr rögöt,
tudja: ha lelke megtörött,
nem ér az élet semmit,
végeknék vége jött.

Nem lét, mely nem szabad.
Rajtunk rabság bilincse,
de bensőnk titkos kincse
mindig igaz marad.
Olyasmit sem láttunk sosem,
hogy jogtalanság jog legyen,
s hogy rendőrileg tiltva
a józan értelem.

Nem adjuk meg magunk.
Van tér ma hősiségnek,
egy új testvériségnek
most alapot rakunk.
Merre járjuk e rab hazát,
ma mindenki rokon, barát,
egymás kezét szorítjuk,
szemünk jövőnkbe lát.

A hős halála szép,
s ha hősök ezre pusztul,
erőnk csak újra buzdul,
mindent túlél a nép.
Mi várunk, egyikünk se fél,
tűrünk, int nekünk már a cél.
Tudjuk: örök a szellem,
s az élet újra él.

Fordítói utószó

Norvégiába 1957-ben történt áttelepültömig jó egynehány műfordításom látott napvilágot egyes idegen költők műveiből válogatott avagy egyes irodalmak lantos költészetének áttekintését nyújtó kötetekben. Saját gyűjteményes kötetem azonban csupán egy jelent meg, mégpedig 1944-ben, ráadásul írói álnéven. Címe e kötetnek tehát *Kolos Marcell: Arion Lantján*. Oka az álnév használatának az volt, hogy akkortájt léptem külügyi szolgálatba, s ezért alkalmazkodtam azon íratlan szabályhoz, mely szerint tényleges szolgálatban álló diplomata saját neve alatt ne adjon ki szépirodalmi munkát, lévén az ilyesmi komolytalan. Megvallom, nem is tudom, manapság dívik-e még az efféle felfogás; vén fejjel én immár nevetségesnek vélem. De akkor persze ifjú voltam s bohó. Hanem most, jóval túljutván az emberélet útjának felén, úgy érzem eljőve ideje egy saját kötet valódi nevem alatti kibocsátásának. S e kötetbe felvevém az ifjúkori, álnevű kötet azon darabjait is, amelyek mai, szigorúbb megítélésem szerint is időállóak; némelyik itt-ott áticsiszolva. Felvevém aztán jelen kötetembe az évek során gyűjteményes kötetekben, folyóiratokban megjelent műfordításaim egy részét - mondjuk így: javát - végül pedig számos újabb keletűt, mindeddig kiadatlant. Az ifjúkori *Arion Lantján* kötethez kapcsolódva az Árionnak tulajdonított tengerbevesztől-menekülést leíró töredékekkel kezdem e kötetemet, végzem pedig; Nazim Hikmet tengerbeveszés után epekedő soráival. Amiből tehát magától is rájön az olvasó a *Tengertől Tengerig* kötet cím eredetére.

A százötven átköltés pedig úgy adódik ki, hogy Alkaios három bordaltöredékét külön-külön veszem számba, meg Sapphonak még apróbb három forgácsát együttesen. A költő nevénel mindig a használta nyelvet adom meg, de a tartalomjegyzékhez fűzött magyarázatokból aztán kiderül, hogy például egy németül író költő svájci, egy spanyolul író meg nicaraguai honosságú. Az antik görög költők nyelvét hellének nevezem, a mai görög nyelvet pedig egyszerűen görögnek, minthogy az ógörög – újgörög jelöléssel nem értek egyet. Hadd közöljek az olvasóval még csak annyit, hogy valamennyi műfordításom eredeti nyelvből készül, egyik sem nyersfordításból avagy közvetítőnyelvből.

Kemény Ferenc önmagáról

1917-ben született, Budapesten. Érettségizett 1835-ben a budapesti kegyesrendi gimnáziumban. Államtudori oklevelet szerzett a budapesti egyetemen 1939-ben. 1938-tól 1943-ig a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara tisztviselője. 1939-től 1943-ig katonai szolgálatot teljesít. 1948-ban nősül. 1943-tól 1952-ig külügyi szolgálatban van; 1952-től 1955-ig az Idegen Nyelvek Főiskoláján az orosz és az angol nyelv valamint a fordítás-elmélet előadója. 1955-től 1957-ig a Corvina Könyvkiadónál működik idegen nyelvű szerkesztőként. 1957-ben felesége honába, Norvégiába települ. Három 1950-1951-ben és 1953-ban született gyermeke ma is fo-

lyékonyan beszél magyarul. Kivándorolta óta legelőször 1989-ben látogatott el Magyarországra; de azóta úgyszólván évről-évre látogat oda.

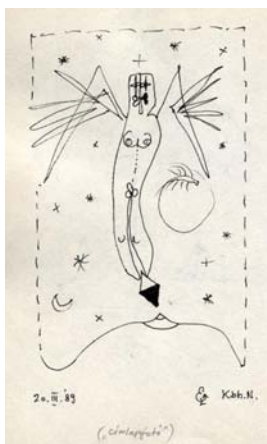
Szellemi téren Kemény Ferenc egyfajta homo universalis-nak tekinthető, mint-hogy érdeklődése minden területet átfog, a bölcsellettől a közgazdagságtanig, a természettudományoktól a szépművészetekig. Katonai szolgálatban végül tartalékos hadnagyi rendfokozathoz jutott, de amikor 1942-ben a zászlósit elérte egy tisztársa bizalmasan megmutatta neki állománytestbeli minősítését, ahol többek között ez állt: „Nagy műveltségénél és széles körű olvasottságánál fogva alantos tiszti beosztásra kevésbé alkalmas”. S így 1942 vége felé a magyar VII. hadtest összekötő tisztjeként került az olasz alpesi hadtesthez a keleti fronton. Itteni működése keltette fel érdeklődését a diplomáciai pálya iránt, ahol széleskörű nyelvtudását és nem csekély tárgyalóképességét hasznosíthatni vélte. Ezért aztán 1943 nyarán külügyi fogalmazói tanfolyamra jelentkezett, amivel kapcsolatban a katonaságtól el is bocsátották.

Amikor 1939 nyarán először járt Norvégiában, Kemény Ferenc a magyar nyelvről szóló rövid rádióelőadást tartott. S ebben persze a ma is még mindig uraló finn-ugor rokonsági elméletet fejtegette, nem is sejtve ennek téves voltát. De azután, hogy három évig az Idegen Nyelvek Főiskoláján működött. Norvégiába kerülvén pedig részt vett egy nemzetközi nyelvész-kongresszuson, alaposan megismerkedett a katedrai nyelvészet alaptételeivel és rájött azok képtelenségére. Ennek folytán nyílt tehát lehetősége arra, hogy a nyelvészeti kutatásnak teljesen új utat törjön. Ebbeli munkásságának eredményei foglalták össze két német nyelven írta könyvében. Ezek: *Das Sprechenlernen der Völker*

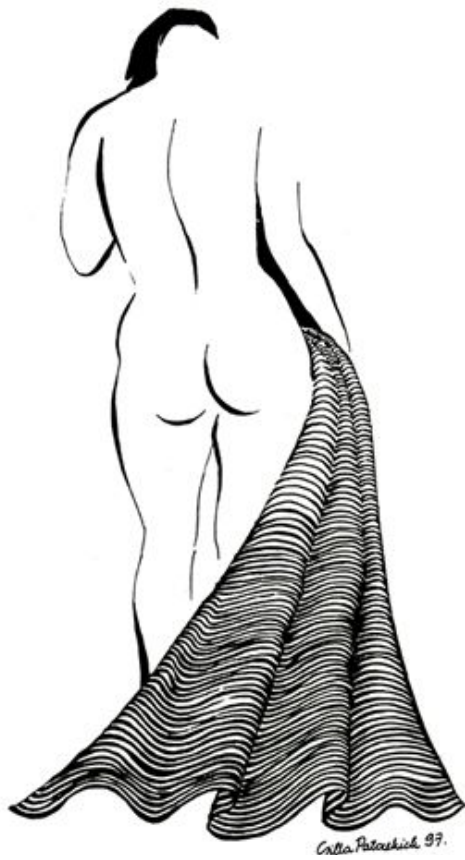
(Wien, 1975) és *Im Anfang war das Korn* (München, 1993). A budapesti Magyar Adorján Baráti Kör gondozásában advék közre magyarnyelvű nyelvészeti írásai – *Ér-e valamit a történeti összehasonlító nyelvészet?* (1994) – valamint a relativitási tant cáfoló, *Az elméleti fizika új alapjai* (1996) című értekezése.

Jó műfordító az, aki a renaissancekori humanista Julius Cesar Scaliger meghatározása szerint *ex alieno ingenio poeta ex suo tantum versificator*. Vagyis aki csak másnak tehetségéből költő, magáéból csupán versfaragó. Kemény Ferencre teljesen ráillik e meghatározás. Ámde ma általában oly felfogás uraló, hogy jó műfordító csakis az, aki eredeti költő is. Már pedig ez csak bizonyos fenntartással állja meg helyét. Sok kiváló költő teljesített jó műfordítást, de legtöbbjüknél meg-
esik egyeseknél ritkán, másoknál gyakran – hogy az idegen költemény magyar változatán saját eredeti költeményeik hangulata érezhető az eredetinek hangulata helyett. Hasonlítsa össze az olvasó például Georg Trakl *Verklärter Herbst* című versének a szerző kötetében *Megdicsoült ősz* címmel fellelhető fordítását ugyanennek Szabó Lőrincről származó fordításával, és persze mindkettőt az eredetivel; ebből rögtön kiviláglik, hogy a magyar versfaragó változata jobban tükrözi az eredetinek hangulatát mint a tagadhatatlanul kiváló magyar költőé. Kemény Ferenc egyébként nem csupán idegen nyelvekről magyarra fordít verset, hanem magyarról idegenre, sőt idegenről idegenre is. Például angolról spanyolra és viszont, norvégáról oroszra és viszont, s így tovább. Vagyis nem kevesebb, mint 102 viszonylatot tesz ki versfordításainak összessége. De ez a Guinness Book of Records-ba nem vehető be, mert, a szerkesztőség véleménye szerint ez „nagyon is sajtáságos teljesítmény”. Mert ugyebár nem oly egyszerű és világos, mint a leghosszabb prédikáció vagy a leghosszabb szakáll.

Végezetül még csak annyit, hogy költő és versfaragó viszonya olyan, mint zeneszerző és zongora- vagy hegedű-virtuózé.

Lázár Ervin Járkáló rajza

Patachich Csilla rajza